

Aplikacija strukturalne teorije znanosti na Marxovo ekonomsko teorijo

VLADO DIMOVSKI

UVOD

Strukturalna teorija znanosti¹ je po eni strani nasledek neopozitivizma, s prevladujočo Carnapovo shemo o trodelni strukturi teorije znanosti, po drugi strani pa reakcija na kuhnijsko paradigmatško revolucijo. Kuhn (1970) je na osnovi empiričnega materiala o razvoju znanosti zamajal vero v zvezni napredek znanosti, v empirično verifikacijo (falsifikacijo) znanstvenih teorij in hipotez ter v medsebojno primerjavo vsebin in struktur (Ule A., 1988b, str. 59), kar je predstavljalo osnovo dotedanjih teorij znanosti.²

Pomembna je predvsem Kuhnova teorija o kvalitativnih prelomih v znanosti, saj je razgalila ne-možnost njihovih premostitev s kakršnimkoli logičnim ali empiričnim postopkom. Praktično je to pomenilo, da ni mogoče kakorkoli enoznačno določiti prioritete med dvema ali več konkurenčnimi teorijami, saj se pri različnih teorijah (paradigmah) spremenijo osnovni pojmi, ki jih uporabljajo in z njimi operirajo teorije. Takega svojega stališča pa Kuhn ni mogel tudi logično dokazati, kajti empirično/faktično "pravilno" ni vedno tudi logično "pravilno".³

Racionalnost znanosti je torej postalo osnovno torišče teorije znanosti, zato je njen nadaljnji razvoj šel po eni strani v iskanje in definiranje kriterijev znanosti, kateri bi znanosti omogočili obdržati pozicijo racionalnosti in vsebnost kontinuiranega napredka, po drugi strani pa v racionalno rekonstrukcijo znanosti, z namenom, da bi ovrgel Kuhnove ugotovitve.

Za nas je zanimiva predvsem dejavnost v smeri racionalne rekonstrukcije znanosti. Tako je Suppes (1957) ovrgel logično rekonstrukcijo znanosti, po kateri je teorija le

¹ Izraz strukturalna rekonstrukcija je uvedel W. Stegmüller na predlog Y. Bar-Hillela. Podobno kot Ule (1988b, str. 61), uporabljamo termin strukturalna (structuralistic view, strukturalistische Auffassung) in ne strukturalistična predvsem zaradi pejorativnega pomena izrazov na -čni v slovenščini.

² Kuhnijska revolucija je tako teoretike znanosti, ki so izhajali iz Carnapove filozofije znanosti (Hempel, Nagel), kot tudi tiste, ki so pripadali Popperjevemu krogu (Lakatos, Feyerabend), prisilila, da so vstali v obrambo racionalnosti v znanosti, saj se jim je Kuhnov prispevek zdel vnašanje iracionalnosti v znanost.

³ Po mnenju Kuhnovih kritikov je ravno to najšibkejša točka Kuhnove teorije, vendar pa so ob tem očitno spregledali, da je "kuhnovska pozicija dvostranska, kajti dejansko ne skriva le izredno izdelano zgodovinsko analizo proti znanosti, temveč neizdelano logično tezo o razvoju znanosti, ki je ravno teza o empirični in logični neprimerljivosti paradigem, kar je načelno ukinjalo možnost tradicionalne predstave o linearnem napredovanju znanosti" (Hozjan S., Ule A., 1984, str. 184).

sistem stavkov ⁴, in razvil koncept aksiomatizacije teorij matematične fizike na osnovi metode teorije množic. S tem je odprl pot J. Sneedu (1971), ki je Suppesovemu izhodišču dodal neformalno semantiko, kar mu je omogočilo formuliranje vsebine fizikalnih teorij z uporabo kvantitativnih konceptov, katerih vrednost ne more biti določljiva brez predpostavljjanja teorij samih.

Vendar pa je Sneed izvedel le strukturalno rekonstrukcijo fizikalnih teorij. Nadaljnji razvoj je preko racionalne rekonstrukcije Kuhnovih konceptov prešel kot razširitev rekonstrukcije najprej na ostale naravoslovne teorije, pozneje pa tudi - predvsem po zaslugi W. Stegmüllerja in njegovih učencev (Balzer W., Diederich W. in drugi) - na družboslovne teorije, v zadnjem času pa se navezuje tudi na metode umetne inteligence in ekspertnih sistemov.

Racionalna rekonstrukcija je s tem "dokončno" zavrnila tezo o iracionalnosti Kuhnove teorije. Ob tem se je strukturalna teorija znanosti sčasoma izvila iz deskriptivne in na nek način nad-znanstvene ali metaznanstvene pozicije ter prešla v znotraj-znanstveno, tako da je postala del znanosti same.

Rekonstrukcija Marxove ekonomske teorije, ki jo bomo prikazali, spada torej že v višjo fazo razvoja strukturalne teorije. Še prej pa bomo na kratko predstavili osnovne pojme strukturalne teorije.

1. PREGLED OSNOVNIH POJMOV STRUKTURALNE TEORIJE ZNANOSTI

Vsaki teoriji v znanosti se postavlja vprašanje, kaj je empirično in kaj teoretično, kar se neposredno veže na pojma teoretskosti in neteoretskosti ali drugače na teorijsko odvisne teoretskosti in neteoretskosti.

Pri formulaciji kriterija teorijskosti ⁵ je potrebno najprej določiti, kaj pomeni trditev, da je meritev neke funkcije f teorijsko odvisna od teorije T . Funkcija f je merljiva na T -odvisen način, če in samo če obstaja vsaj en tak primer aplikacije teorije, kjer vsi poskusi merjenja vrednosti te funkcije že predpostavljajo, da je neka druga aplikacija celotne teorije (t. j. vseh glavnih zakonov ali aksiomov, v kolikor je aksiomatizirana) uspešna. Če takšnega primera ni, potem je funkcija merljiva na T -neodvisen način. Teorijska pa je funkcija f glede na teorijo T , če in samo če je v vsaki aplikaciji teorije merljiva na T -odvisen način, ne-teorijska glede na teorijo T pa je, če in samo če obstaja vsaj ena aplikacija teorije T , v kateri je funkcija f T -neodvisna (Sneed J., 1979, str. 33). To torej pomeni, da je pojem iz teorije T glede na T teorijski takrat, ko je aplikabilen v določeni situaciji brez predpostavke. Funkcija f pa je T -teorijska, če vsi poskusi za določitev njene vrednosti predpostavljajo, da velja teorija T v nekaterih njenih intendiranih aplikacijah. (Pojem intendiranih aplikacij bomo podrobneje pojasnili pozneje.)

⁴ Aksiomatizacijo teorije/znanosti na osnovi sistemov stavkov je poskušal izdelati predvsem Carnap, vendar je, verjetno zaradi preobsežnosti, ni dokončal. Tu bi se lahko spomnili na trditev, da tista teorija, ki v določenem trenutku postane nepregledna in neoperativna, kliče po svoji "ukinitvi" in zamenjavi z novo. In prav to se je zgodilo tudi z logično rekonstrukcijo znanosti kot sistema stavkov, ki jo je zamenjala rekonstrukcija na osnovi teorije množic. Pri tem naj spomnimo še, da je tudi Stegmüller, ki je morda najbolj zaslužen za razširitev in poglobitev strukturalne teorije, od poznega Wittgensteina prevzel predvsem njegovo sklicevanje na sistem jezika kot sistema dejavnosti (iger) in ne kot sistema stavkov.

⁵ Sneedov kriterij teorijskosti bi lahko imenovali "funkcionalistični", ker se nanana na uporabo v aplikativni (empirični) teoriji nastopajočih pojmov. Sneed je v formulaciji kriterija teorijskosti postavil pozitivno definicijo teoretskosti, kot dogovor na zahtevo po taki formulaciji s strani H. Putnama (1986). Za eksplikacijo pojma teorijskosti v tradiciji strukturalne teorije glej: Stegmüller W., str. 94-99.

Iz opredelitve T-teorijskosti torej izhaja, da o definiciji teoretskosti ali empiričnosti ne moremo govoriti absolutno, temveč le relativno - kot o teorijsko odvisni (ne)teoretskosti.

1.1. PREGLED OSNOVNIH POJMOV

V strukturalni rekonstrukciji je teorija sestavljena iz teorijskih elementov (T^i), z začetnim elementom T^0 , ki so medsebojno povezani z določenimi relacijami. Teorijski elementi niso vrste ali množica stavkov, ampak določena matematična struktura, ki jo predstavlja dvojica $\langle K, I \rangle$, pri čemer K predstavlja teorijsko jedro, I pa množico intendiranih aplikacij.

Specifični zakoni teorijskih elementov so predstavljeni z množico modelov M , ki pa je del množice potencialnih modelov M_p . Ti modeli imajo isto kategorialno strukturo kot modeli iz množice M , vendar pa ne zadovoljujejo nujno zakonov, ki določajo M . Potencialni modeli in s tem tudi modeli so sestavljeni iz določene $r+s$ -terice:

$$(n_1, n_2, \dots, n_r; t_1, \dots, t_s),$$

neteorijskih (n_i) in teorijskih komponent (t_j), pri čemer je delitev na neteorijske in teorijske komponente specifična za vsak teorijski element posebej. Množica neteorijskih komponent tvori množico objektov ali parcialnih potencialnih modelov M_{pp} . Vse tri množice: M , M_p in M_{pp} pa tvorijo teorijsko jedro $K = (M, M_p, M_{pp})$. Na teorijski ravni množica M predstavlja zakone (teorijska vsebina), množica M_p pa koncepte (teorijski okvir), na neteorijski ravni pa množica M_{pp} predstavlja objekte teorijskega elementa. M_p je preslikana na M_{pp} z restriksijsko funkcijo $r(M)$, ki predstavlja projekcijo M -ja na neteorijsko raven.

Parcialne potencialne modele opišemo z neteorijskimi termi⁶, ki jih teorijski element skuša s pomočjo zakonov razložiti v teorijskih termih. Za določen objekt x je s teorijskim jedrom postavljena zateva, da je x preslikan z uporabo teorijskih komponent tako, da preslikani objekt (potencialni model) izpolnjuje zahtevo zakona, ki jo zapišemo:

$$(\exists y) (y \in M \ \& \ r(y) = x) \text{ ali pa kar } x \in r(M).$$

Teorijskega jedra ni mogoče vedno aplicirati na vse x -e v M_{pp} , tako da so x -i formalni možni objekti teorijskega elementa, le s pomočjo raziskovanja pa je mogoče ugotoviti, kateri dejansko ustrezajo objektom teorije - da torej pripadajo $r(M)$ -, pri čemer meje $r(M)$ niso znane. Tiste parcialne potencialne modele x , ki jih dejansko želimo/nameravamo proučiti ali pa smo jih že preučili, imenujemo intendirani modeli,

6. Pri teorijskih termih gre za vprašanje, čemu ustrezajo termini, ki jim ne moremo pripisati nobene neposredno opazljive (observabilne), merljive ali kako drugače določljive vsebine. Poleg tega velja pripomniti, da so taki pojmi praviloma nosilni/temeljni pojmi znanstvenih teorij. Glej Ule A. (1988b).

množico intendiranih aplikacij/modelov pa množica intendiranih modelov, ki smo jo že predhodno omenili in označili z I .⁷

Iz lastnosti te množice sledi, da je le-ta pragmatično določena, zato lahko pričnemo z aplikacijami, ki predstavljajo množico I_0 , in jo širimo na vse večje množice, brez spremembe meja $r(M)$, tako dolgo, da $r(M)$ od znotraj izčrpamo.

Zaradi elementarnosti prikaza izpuščamo obravnavanje stranskih pogojev (C), ki prepovedujejo določene kombinacije od možnih modelov ali od modelov kot nedopustne. Zato je potrebno razlikovati med dvema vrstama struktur: prva velja v vsaki posamezni aplikaciji in nanjo mislimo, ko govorimo o zakonih;⁸ izključitev, ki jo povzroča druga vrsta strukture pa vzpostavlja križne povezave med različnimi aplikacijami. Z upoštevanjem stranskih pogojev se teorijsko jedro razširi, tako da ga predstavlja urejena četverka $K = (M, M_p, M_{pp}, C)$.

2. DIEDERICOVA REKONSTRUKCIJA NEKATERIH TEORIJSKIH ELEMENTOV MARXOVE EKONOMSKE TEORIJE

Pri strukturalni rekonstrukciji Marxove ekonomske teorije izhajamo iz Diederichove rekonstrukcije (Diederich, 1982), ki za svoj predmet uporablja začetna poglavja Marxovega Kapitala. Implicitna predpostavka tega pristopa je, da je Marxovo ekonomsko teorijo mogoče rekonstruirati kot posamezne elemente, ki so sami po sebi zaokroženi in jih je mogoče opisati in formalizirati, medsebojno pa so povezani z določenimi relacijami.

Obravnavani del Marxove ekonomske teorije je sestavljen iz štirih teorijskih elementov T^0, T^1, T^2 in T^3 , od katerih vsak predstavlja dvojico $\langle K^i, U^i \rangle$. V našem prikazu bomo najprej predstavili teorijska jedra, ki so med seboj povezana z razširitvenimi relacijami (R^{ij}), čemur bomo dodali še prikaz intendiranih aplikacij. Teorijsko jedro K^0 predstavlja temelje teorije vrednosti, K^1 uvedbo denarja, K^2 pa interpretacijo delovne sile kot blaga. K^2 je pravzaprav prva prava razširitev osnovnega teorijskega elementa, medtem ko je teorija presežne vrednosti predstavljena kot K^3 .

2.1. TEORIJA VREDNOSTI

Osnovni zakon v Marxovi ekonomski teoriji je zakon vrednosti, po katerem je vrednost določenega blaga določena s časom trajanja procesov, v katerih je producirano blago, po drugi strani pa vrednost blaga vpliva na določanje njegove cene, kar shematično izrazimo:

$$(ZW) \quad z \rightarrow w \rightarrow p,$$

⁷ Množica I je podmnožica M_{pp} in je "časovno odprta" in nezaključena, vsebuje pa podmnožico izbranih vzorčnih uporab teorije. To so nekakšne samoaplikacije teorije, saj teorije ne moremo izpeljati iz empirije ali pa jo uporabiti na teorijsko "nedolžnih" tleh, kajti vsaka uporaba že predpostavlja neko drugo uporabo teorije ali pa kar samo sebe. Te primere, kjer vsaka uporaba predpostavlja samo sebe imenujemo paradigmatiki primeri in so zbrani v jedru intendiranih aplikacij¹⁰.

⁸ Stegmüller (1984, str. 97) ima razlikovanje med zakoni in stranskimi pogoji za zelo pomembno, saj zakoni vedno izključujejo določene možne modele iz tega, da bi postali dejanski modeli.

kjer z , w in p zaporedno simbolizirajo funkcije časovnega trajanja produkcijskega procesa, vrednosti in cene. Odnosi med temi elementi niso funkcijski, saj bi to pomenilo, da bi cene določala edino vrednost ali pa, da bi bila vrednost določena edinole s časom trajanja produkcijskega procesa.⁹

Pri definiciji začetnega teorijskega jedra $K^0 = (M^0, M^0_p, M^0_{pp})$ nam zakon vrednosti pomeni osnovno vodilo torej, kako konceptualizirati modele in potencialne modele K^0 . Zato dodatno uvedemo množico B , ki predstavlja množico blag, nad katero so definirane funkcije z , w in p . Modeli K^0 so potem definirani kot četverka (B, z, p, w) , prav tako pa tudi potencialni modeli, tako da velja:

$$y \in M^0_p \text{ ob pogoju, da je } y = (B, z, p; w).$$

in

$$y \in M^0, \text{ če velja } y \in M^0_p \text{ in } ZW(y).$$

Od treh funkcij je w najbolj teorijska; z je namreč fizična funkcija, medtem ko za p ne moremo zaenkrat trditi nič določenega, kot le, da je vsaj manj teorijska kot w (Diederich (1982), str. 149) in zapišemo:

$$x \in M^0_{pp}, \text{ če velja } x = (B, z, p).$$

Objekte (B, z, p) imenujemo sistem menjave. Zahtevo, ki je povezana s tem sistemom, pa izrazimo:

$$(\exists w) (z \rightarrow w \rightarrow p),$$

kjer je funkcijo w potrebno razumeti kot funkcijo, ki razširja sistem menjave tako, da je ZW mogoče aplicirati na razširjeni sistem.

2.2. VPELJAVA DENARJA

Vpeljava denarja pomeni konstrukcijo drugega teorijskega elementa ali - bolj natančno - teorijskega jedra $K^1 = (M^1, M^1_p, M^1_{pp})$, ki se od K^0 razlikuje po tem, da izpolnjuje dodatne zakone, med katerimi je tudi zakon, ki izraža potreben pogoj za modele K^1 :

$$(D) (\exists B' \subseteq B) (b \in B) (\exists b' \in B') (v(b') = v(b)).$$

⁹ Zdi se, da se Diederich na tem mestu zaveda problematičnosti uporabe zakonov v "fizikalnem smislu" za ekonomski svet, zato tudi govori o čudnosti zakona vrednosti. Kljub temu pa pravilno ugotavlja, da se podobni zakoni lahko najdejo tudi v fizikalnem svetu, npr. v ravnotežni termodinamiki temeljni entropijski zakon. Za primer uporabe termodinamičnih zakonov v ekonomiji glej npr.: Brody A., Martinas K., Sajo K. (1985), str. 337-343.

Denar (B') je element v množici B , zato lahko ohranimo K^0 in M^0_p nespremenjena. Tako tudi velja $M^1_p = M^0_p$ in $M^1_{pp} = M^0_{pp}$, medtem ko je M^1 podmnožica M^0 . Teorijski jedri K^1 in K^0 sta medsebojno povezani z relacijo R^{10} , ki jo imenujemo relacija specializacije, kar zapišemo:

$$K^1 R^{10} K^0 \text{ ali inverzno } K^0 R^{01} K^1.$$

2.3. DELOVNA SILA KOT BLAGO

Množica delovnih sil ali enot delovne sile (B'') je podmnožica množice blag, za katero pa je dodatno vpeljan teorijski koncept, ki je izražen z dodatnimi zakoni.

Po Marxu je vrednost delovne sile določena z vrednostjo blag, ki je potrebna za njeno reprodukcijo. Zato vpeljemo dodatno relacijo R^* , ki označuje, da blago b omogoča reprodukcijo delovne sile b'' .¹⁰ Relacija predstavlja dodatno teorijsko komponento, tako da potencialne modele teorijskega jedra K^2 , v katerem je vpeljana delovna sila, predstavlja množica $(B, z, p; w, B'', R^*)$. Tako veljajo naslednje relacije:

$$y \in M^2_p, \text{ če velja } y = (B, z, p; w, B'', R^*),$$

kjer je

$$(B, z, p; w) \in M^0_p \text{ in } B'' \subseteq B, R^* \subseteq B \times B.$$

Modeli K^2 morajo zadostiti specialnim zakonom, ki vključujejo delovno silo in njeno reprodukcijo, zato velja:

$$(DS) (b'') (b'' \in B'' \supset (\exists b) (b \in B/B'' \ \& \ v(b) = v(b'') \ \& \ b R^* b'')) ,$$

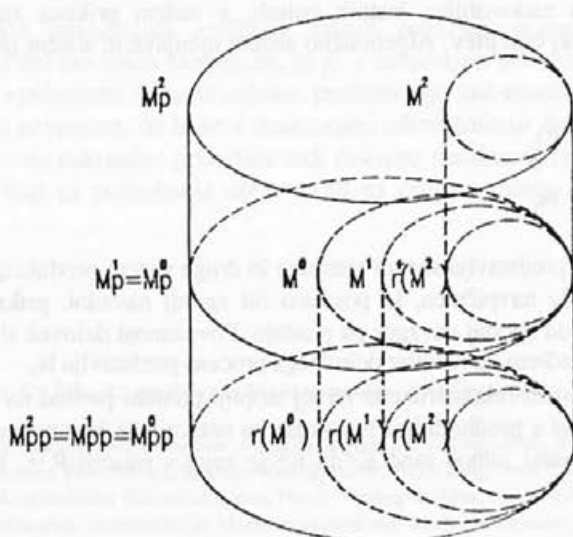
kar pomeni, da za vsako delovno silo b'' obstaja blago b enake vrednosti, ki reproducira b'' . (DS) predstavlja le potreben pogoj za modele v K^2 , tako da govorimo le o parcialni karakterizaciji M^2 :

$$\begin{aligned} y \in M^2, \text{ samo če } y \in M^2_p, \\ DS(y), \\ \text{in } r^+(y) \in M^1. \end{aligned}$$

Pri tem r^+ označuje funkcijo, ki izključuje dodatne teorijske komponente. Ta zadnji pogoj pomeni, da modeli K^2 zadovoljujejo tudi zakone predhodnih teorijskih jeder. Celotno dosedanje rekonstrukcijo Marxove ekonomske teorije pa lahko prikažemo tudi na sliki:

¹⁰. b seveda ni le eno blago, ampak tista množica blag, ki je potrebna za reprodukcijo delovne sile. V ekonomski analizi se je za tako množico udomačil izraz košara blag/dobrin (basket of commodities).

Slika 1:

Iz slike je razvidno, da raven M^2_p predstavlja konceptualno obogatitev, medtem ko objekti K^2 formalno ostanejo enaki kot v prejšnjih stopnjah rekonstrukcije; tako da imamo: $M^2_{pp} = M^1_{pp} = M^0_{pp}$. Podobno kot med K^1 in K^0 tudi med K^2 in K^1 obstaja relacija, ki pomeni teoretično razširitev in jo označujemo za R^{21} .

2.4. PRODUKCIJA PRESEŽNE VREDNOSTI

Presežna vrednost je pozitivna razlika med vrednostjo, ki jo delovna sila na novo ustvari v danem produkcijskem procesu, in vrednostjo delovne sile. Vrednost delovne sile je eksogeno določena z vrednostjo blag potrebnih za reprodukcijo delovne sile, kar smo spoznali že v prejšnjem podpoglavju. Vrednost, ki jo delovna sila producira, mora zadostiti dodatnemu pogoju, da je družbeno potrebna. Pomeni, da morajo producirana blaga imeti uporabno vrednost za kupca, kar implicira njihov nakup.

Iz gornjega ekskurza o presežni vrednosti izhajajo, da moramo uvesti nove neteorijske komponente: ekonomske osebe delimo na kapitaliste, ki predstavljajo lastnike kapitala in na delavce, ki predstavljajo lastnike delovne sile.

Na začetku produkcijskega procesa ima kapitalist določeno količino kapitala v obliki denarja (b'_a), delavec pa določeno količino delovne sile (b''_a), na koncu procesa pa imajo prvi b'_b denarja in drugi b''_b delovne sile. V tipičnih okoliščinah se b''_a popolnoma reproducira, tako da imamo enakost $b''_a = b''_b$. Kapital se poveča,¹¹ tako da velja $b'_b > b'_a$, razliko pa predstavlja presežna vrednost (m'). Presežna vrednost, ki pripada kapitalistu, se uporabi za nakup delovne sile - variabilni kapital (v) in za nakup ostalih

¹¹ Pri tem izpuščamo določene podrobnosti: (a) blago, ki ga producira delovna sila, mora imeti uporabno vrednost za kupca; (b) denar je le posebna oblika kapitala ali denar, ki ga kapitalist dobi s prodajo blaga - kapitalizira; kar pa bistveno ne krmi našega prikaza.

elementov produkcije - konstantni kapital (c). Tisti del presežne vrednosti, ki ga kapitalist porabi za zadovoljitev lastnih potreb, v našem prikazu zanemarimo, saj predstavlja le dodatno omejitev. Algebraično sistem menjave in sistem produkcije lahko zapišemo:

$$\begin{array}{ccccc} b'_a & = & b'_{av} & + & b'_{ac} < & b'_b \\ & \downarrow & & \downarrow & & \uparrow \\ & b'_a \oplus b_a & = & & b_b \end{array}$$

Prva (ne)enačba predstavlja sistem menjave in druga sistem produkcije. Oba sistema sta povezana, tako da navpičnica, ki potekata od zgoraj navzdol, prikazuje nakup in napičnica, ki poteka od spodaj navzgor pa prodajo. Povezanost delovne sile s produkcijo b_a je opisana z $\oplus$, medtem ko rezultat delovnega procesa predstavlja b_b .

V formalnem smislu rekonstrukcija na tej stopnji pomeni prehod na teorijsko jedro K^3 , ki je v primerjavi s predhodnimi bogatejše za neteorijske komponente in operator produkcije $\oplus$. Formalni odnos med K^3 in K^2 je zajet v relaciji R^{32} , ki predstavlja neteorijsko razširitev.

2.5. INTENDIRANE APLIKACIJE

Objekti (parcialni potencialni modeli) teorijskih jeder K^0 , K^1 in K^2 so enaki, saj pripadajo sistemu menjave (B, z, p) . I^0 , I^1 in I^2 pripadajo množici M^0_{pp} , če pa dodatno definiramo še funkcijo, ki abstrahira komponente "bolj konkretizirane" množice K^3 , lahko tudi I^3 štejemo kot podmnožico množice M^0_{pp} . Zaradi uvedbe dodatnih zakonov bi bilo pričakovati, da so relacije med posameznimi množicami intendiranih aplikacij take, da je vsaka naslednja z višjim superskriptom podmnožica prejšnje. Vendar pa za Marxovo ekonomsko teorijo velja, da se množice intendiranih aplikacij večajo, tako da vsako razširitev teorije spremljajo novi primeri aplikacije, ki so pravzaprav paradigmatški. Tako je na začetku teorija opisana skromno, le z nekaj termi, ki pa se širi v vse bolj kompleksno strukturo.¹²

3. POVZETEK

1. Namen članka je bil pokazati, da je strukturalno rekonstrukcijo mogoče uporabiti tudi za Marxovo ekonomsko teorijo. Pokazalo se je, da jo je možno rekonstruirati kot množico elementov, ki so medsebojno povezani z določenimi relacijami specializacije. Marx je teorijo razvil na ravni teorijske strukture in na ravni množice njenih aplikacij, kar ustreza tudi dvoravenskem pristopu strukturalne teorije.

2. Razširitev teorije gre od enostavnega h kompleksnemu, ne pa od abstraktnega h konkretnemu, kot je splošno prepričanje. Razširitve so možne z vpeljavo novih kategorij, ki izražajo kompleksnejšo strukturo, kar je možno z vpeljavo neteorijskih komponent. V

¹² Po mnenju Diedericha (1982, str. 154-157) je nepravilno pojmovanje, da se Marxova teorija širi od abstraktnega h konkretnemu, ampak velja, da se širi od enostavnega h kompleksnemu, kar velja tako za strukturo kot za aplikacije.

našem primeru smo to izvedli pri razširitvi na T3 z razlikovanjem med kapitalisti in delavci.

3. Pri vpeljavi intendiranih aplikacij, katerih množica, poleg teorijskega jedra, predstavlja drugi del teorijskih elementov, se je, v nasprotju s pričakovanji, pokazalo, da množice, ki jim vpeljujemo dodatne zakone, predstavljajo nad-množice prejšnjim.

4. Obstaja pa nevarnost, da bi se v strukturalni rekonstrukciji družboslovnih teorij iz naravoslovnih teorij nekritično prenašale tudi časovno nediferencirane strukture, kar pa je problem, ki smo ga podrobneje obravnavali na drugem mestu (glej: V. Dimovski, 1989).

LITERATURA

- Brody, A., Martinas, K., Sajo, K., An Essay in Macroeconomics, Acta Oeconomica, zv. 35, 1985, št. 3/4, str. 337-343.
- Diederich, W., A Structuralist Reconstruction of Marx's Economics, v: Stegmüller, W., Balzer, W., Spohn, W., Philosophy of Economics, Proceedings, Springer-Verlag, Berlin, Heidelberg, New York, 1982, str. 145-160.
- Diederich, W., Strukturalistische Rekonstruktionen, Friedr. Vieweg & Sohn, Braunschweig, Wiesbaden, 1981.
- Dimovski, V., Strukturalna rekonstrukcija Marxove ekonomske teorije in ekstenzija na časovno strukturo, Diplomsko delo, Filozofska fakulteta, 1989.
- Giedymin, J., Stegmüller, W., Philosophy of Economics, Proceedings, Prikaz, Economic Journal, Sept., 1983, str. 675-676.
- Hozjan, S., Ule, A., Analitična teorija znanosti kot racionalna rekonstrukcija znanosti in njenih precobrazb, Časopis za kritiko znanosti, št. 64/65, 1984, str. 181-187.
- Kuhn, T., The Structure of Scientific Revolutions, Chicago, 1970, prevod: Struktura naučnih revolucij, Beograd, 1974.
- Sneed, J. D., The Logical Structure of Mathematical Physics, Dordrecht, 1971, 1979.
- Stegmüller, W., Kombiniran dostop k razumevanju dinamike teorij, Časopis za kritiko znanosti, št. 64/65, 1984, str. 93-120.
- Stegmüller, W., The Structuralist View of Theories, Berlin, Heidelberg, New York, 1979.
- Suppes, P., Introduction to Logic, New York, Toronto, 1957.
- Ule, A., Predavanja iz teorije in filozofije znanosti, (Problem teoretskih terminov, Craigov in Ramseyev stavek teorije), 1988a, mimeo.
- Ule, A., Teorijski termini in struktura znanstvene teorije v strukturalni teoriji znanosti, Anthropolos, 1988b, str. 59-77.